

Ordu və cəmiyyət

“Biz də Vətənin əsgəriyik”

Vətən, Torpaq heysiyyəti çəkən ziyalılarımız bütün zamanlarda sözün gücünə söykənərək alovlu çıxışları ilə xalqımızın azadlıq mücadiləsi tarixində silinməz izlər qoyublar... Xalqımızın belə vətən-sevər ziyalılarından biri də görkəmli şair-dramaturq Nəriman Həsənzadədir. Nəriman müəllimlə söhbətimizin əsas mövzusu oktyabrın 27-də Müdafiə naziri general-polkovnik Zakir Həsənovun respublikamızın tanınmış şair və yazıçıları ilə, ziyalılarla görüşündən sonrakı təəssüratlarını, ordumuzla bağlı fikirlərini öyrənmək idi. Və arzuladıq ki, ən xoş xatirələrini oxucularımızla bölüşüb ədəbi yaradıcılığından söhbət açsın.

- Nəriman müəllim, ötən əsrin 50-ci illərinə qayıdaq. Hərbi xidmətdə olduğunuz illəri xatırlayaq.

- Səməmi deyirəm, bəlkə də o dövrdə gənclərin arasında ən yaşlı əsgər mən idim. Gəncə Pedaqoji İnstitutunu bitirmişdim. Bir gün mənə o zaman Çaparidze rayonuna (indiki Yasamal rayonu) çağırıldı. Hərbi komissar rus idi. Əslində, ananın bir övladı var idisə, onu əsgər aparmırdılar. Çünki ana təkdi. Lakin heç kim qanuna baxmadı, əksinə, mən daha da uzaqda İrkutski şəhərində hərbi xidmət keçməli idim. Dahi şairimiz Səməd Vurğunun yanına getdim. O da respublikanın hərbi komissarı polkovnik Xavər Əliyevə zəng etdi. Böyük şairimizin xahişi ilə mənə Salyan kazarmasına saldılar.

- Deyəsən, o zaman köməyinizə görkəmli şairlərimiz Rəsul Rza və Nigar Rəfibəyli də çatmışdır.

- Elədir. Umumiyyətlə, həyatımda böyük əməyi olan xeyrixah, gözəl insanların adlarını çəkib onlar haqqında çox danışmışam. Anam dünyasını dəyişən gün mənə hərbi hissədən buraxmadılar, qaçıb getdim. Hərbi Tribunal altı il iş kəsməli idi, üç il də əsgəri xidmət doqquz il. Bəxtim burada da üzümə güldü. Bir gün hərbi hissəmizə Rəsul Rza, Nigar Rəfibəyli, Mikayıl Rəfil, Nəbi Xəzri, İosif Borotovski görüşmə gəlmişdilər. Orada Nigar xanım mənə qəmgin görüb soruşdu ki, niyə belə fikirlisən? Rəsul müəllim də maraqlandı. Vəziyyəti danışdım. Bu gün-sabah məhkəmə olmalı idi. Rəsul Rza və Nigar xanım hərbi hissəmizin komandiri general-mayor Mahmud Əbilovun qəbuluna getdilər. General Əbilov o zaman mənə başışladı. Allah onlara rəhmət eləsin.

- Hərbi xidmətdən sonra həyatınızda hansı dəyişikliklər oldu?

- Mənə Moskvaya Maksim Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutunda ali ədəbiyyat kursuna oxumağa göndərdilər. Kursu başa vurduqdan sonra həmin instituta daxil olub oranı da bitirdim. Mərhum şairimiz Xəlil Rza ilə eyni kursda oxuyurdum, eyni yataqxanada və bir otaqda qalırdıq. Moskvada oxuyarkən bizi hərbi hissələrə aparırdılar. Orada şeirlər oxuyurduq. İnanın sözü-mün haqiqətinə, o vaxtlar fikirləşirdim ki, müstəqil dövlətimiz, ordumuz olsun, mən də hərbiçilərimiz qarşısında ana dilimdə şeirlərimi oxuyuram.

Redaksiyamızın qonağı Əməkdar incəsənət xadimi, Xalq şairi, Prezidentin fər-di təqəüdüçüsü, "Şöhrət" və "Şərəf" ordenli şairimiz Nəriman Həsənzadədir.

- Görkəmli yazıçı, tanınmış pedaqoq alim professor Mir Cəlal Paşayev də sizə ata qayğısı göstərib.

- Yaxşılıqlar unudulmur. Məhz onun köməkliliyi ilə universitetdə aspirantura-ya qəbul olundum. Sonra yaradıcılıq fəaliyyətim başladı. Mən Mir Cəlal müəllimin ailəsində, ziyalı ocağında yetişdim. Onu mənəvi bir ata kimi bu gün də xatırlayıram.

- Nəriman müəllim, Ulu Öndərlə ilk görüşünüz nə vaxt olub?

- Böyük tarixi şəxsiyyət, ümummilli liderimiz Heydər Əliyevlə görüşüm bütün həyatımı dəyişirdi. O zaman Ulu Öndər təhlükəsizlik orqanlarında çalışırdı. Xalqımızın böyük oğlu Nəriman Nərimanov haqqında əsər yazmaq istədiyimi ona bildirəndə çox sevindi. Arxiv sənədləri ilə işləməyimə köməklik göstərməsini xahiş etdim. O vaxt Nərimanov aid arxiv materialları gizlədirdi. Lakin Ulu Öndərimizin sayəsində məqsədimə nail oldum. İllər sonra Ulu Öndərimiz Azərbaycanın birinci katibi olduğu dövrdə Akademik Milli Dram Teatrında Nəriman Nərimanov haqqında hətər etdiyim "Bütün Şərq bilsin" pyesinin tamaşasına gəldi. Tamaşa yüksək alqışlarla qarşılandı...

Bu gündən dünənə baxanda, çox aydın hiss edirik ki, o böyük şəxsiyyət, müxtəlif dövrlərdə cəsarət göstərirdi, bizi də cəsarətli olmağa ruhlandırır. O, Prometey kimi insanlara işıq, nur paylasa da, öz işıq kimi yanır, nurunu heç kəsəndə əsirgəməyirdi. Biz dahi rəhbərimizin işıqlandırdığı yolun yolçularıyıq. Qarlı qış günündə böyük şairimiz Vaqifin abidəsinin açılışına gedəndə də o, xalqımızın sabahını, xoşbəxt gələcəyini düşünürdü. Onunla həmin tarixi görüşdən sonra "Xarı bülbül" poemasını yazdım.

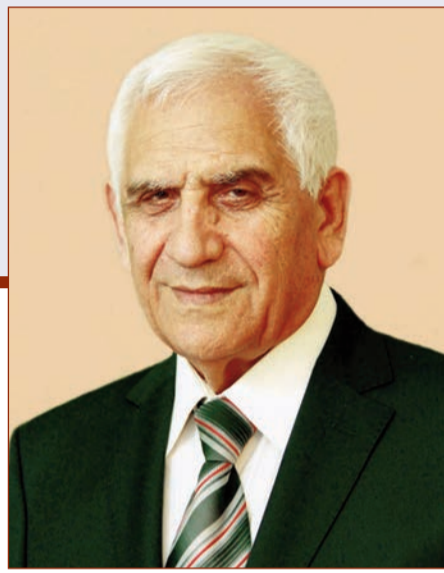
*"Gedək İsa bulağına,
Çıxaq Qırxqız yaylağına..."
Azərbaycan qoy and içsin
Azərbaycan torpağına.*

- Fərqli ictimai quruluşda yazdığınız "Atabəylər" mənzum pyesinizdə son misralarınız sanki bu günümüzdə, sabahımızın reallıqlarını aktuallaşdırır: "Millətin şüuru oyanсын gərək, Qorusun Vətəni gözbəbəyi tək."

- Hər kəs Vətənin müdafiəsinə hazır olmalıdır. Yağı düşmənin ayağı torpaqlarımızdan çəkilməlidir. Gecə-gündüz səngərdə keşik çəkən əsgərlərimizin yanında olmalıyıq. Onları şeirlərimizlə, söhbətimizlə igidlik, qəhrəmanlıq göstərməyə ruhlandırmalıyıq. Əgər ulu öndər Heydər Əliyev ahıl çağlarında səngərlərə gedib əsgərlərlə yanaşı dayanırdısa, bəs bu ənənəni biz niyə davam etdirməyək?

- Müdafiə naziri general-polkovnik Zakir Həsənov bu yaxınlarda bir qrup yazıçı, şairlə görüşdü. Təəssüratlarınızı öyrənmək maraqlı olardı?

- Cənab nazirle görüşümüz çox səməmi alındı. "Dəyirmi masa"da geniş söhbətlər apardıq. Burada Yazıçılar Birliyinin sədri, katibləri, Ağsaqqallar Şurasının üzvləri, başqa qələm dostla-

rımız danışdı. Zakir müəllim bizi diqqətlə dinləyəndən sonra özü danışdı. Ordumuzun bugünkü inkişafına hətər edilən qısametrajlı filmə tamaşa etdik. Müdafiə nazirinin çöhrəyini əsgərlə yarı bölməsi qürurverici haldır. Aprel döyüşlərinə hətər etdiyim "Salam, ay bizim dağlar" şeirim iyulun 2-də "Ədəbiyyat" qəzetində dərc olunmuşdu. Qəzetimizin bu sayını ona verəndə dedim ki, artıq oxumuşam o şeiri. Generalımızın ədəbi mühitdən xəbərdar olmağına heyran qaldım. Belə addımlar hər bir əsgərə, hər bir zabite nümunədir. Qərara gəldik ki, hərbi hissələrimizdə kitabxana yaradaq. Zabit, əsgər asudə vaxtında o kitabları götürüb oxusun. Hər bir şair və yazıçı öz imzasıyla kitablarını həmin kitabxanalara göndərəcək. Bu kampaniya xarakteri daşımayacaq, daimi olacaq. Orduyla ədəbi mühit birləşəndə əsgərin döyüş əzmi, ruh yüksəkliyi daha da artır. Birinci ruh yüksəkliyi olmalıdır. Ona görə deyirlər ki, ruh silahdan güclüdür. Bu gün Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyev səngərdə Vətənin keşiyində dayanan əsgərlərin yanındadır. Bəs biz niyə olmayacağıq? Biz də Vətənin əsgəriyik.

- Hərbi mövzusu dünya klassik ədəbiyyatının da ana xəttini təşkil edib və bütün dövrlərdə aktual olub.

- Hansı ölkənin torpağında müharibə gedirsə, o ölkənin ədəbiyyatında mütləq müharibə mövzusu olmalıdır. Döyüşlərdə qəhrəmanlıq göstərən sərkərdələrin obrazları əfsanələşdirilir. Hələ eradan əvvəl antik dövrün dahi dramaturqları sayılan Esxil, Sofokl və Evripit müharibədə olmuşdular. Böyük dramaturq Esxil müharibə mövzusunda "Zəncirlənmiş Prometey" və "Farslar" pyeslərini yazmışdı. Marafon döyüşlərində ağır yaralanan Esxil yazırdı ki, mənə xərəkətdə getirdilər. Mən Vətən naminə döyüşdə yaralandım.

Homer yunanlarla troyalıların müharibəsindən yazırdı. Onun dahiyane "İliada", "Odiseya" əsərlərinin mövzusu da müharibə mövzusu idi. Dünyanı fəth eləyən Makedoniyalı İskəndər haqqında 200-dən artıq əsər yazılıb. Rus yazıçılarının əksəriyyətinin yaradıcılığında hərbi mövzusu əsas yer tutur. Mixail Lermontov, Aleksandr Puşkin, Lev Tolstoy hərbi mövzusunda üstünlük vermişlər. Müharibə mövzusu təkə dəyüşü canlandırmaqdan ibarət deyil, burada insanın mənəviyyəti önə çəkilir. Böyük rus şairi Aleksandr Puşkin 1829-cu ildə rus-türk müharibəsi zamanı Qarabağ atlıları ilə, Şirvan polkunun əsgərləri ilə görüşdən sonra deyib ki, mən Qafqaz oğullarının epopeyasını yazacam. O cəbhədə Fərhad

bəyin, Fərəculla bəyin şəkillərini çəkir. Feldmarşal Paskeviç Puşkinin bu görüşlərinə qışqırır və onun Qafqaz səfərindən yarımçıq qayıtmasına səbəb olur. Bunlar tarixi faktlardır.

- Bakının xilaskarı, türk xalqının böyük oğlu Nuru Paşanı da vəsf etmişiniz...

- 1918-ci ildə Qafqaz İslam Ordusunun komandanı Nuru Paşa Bakını bolşevik-daşnak birləşmələrindən azad etməyə gələndə mesənət Hacı Zeynalabdin Tağıyev bütün orduya hərbi geyim tikdirir. Əsgər hərbi geyimdə artıq xilaskardır. Bu, psixoloji təsirdir. Bir poemam var, xilaskar ordunun komandanına hətər edirəm:

*"Nuru Paşa Türkiyədən,
Qarsdan gəlir,
Azərbaycan deyə-deyə
yaralanan aslan gəlir".*

- Aprel döyüşlərini "Salam, ay bizim dağlar" şeirinizdə tərənnüm edirsiniz.

*- Millət qalxıb ayağa,
And içibdi torpağa,
Gəlirik Qarabağa,
Salam, ay bizim dağlar.*

Aprel zəfəri haqqın zəfəridir. Biz ermənilərin torpağını işğal etməmişik. Onlar tarixi torpaqlarımıza sahib çıxmaq istəyirlər. Bu gün Azərbaycan Ordusu öz tarixini yazır. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin yaratdığı müasir Azərbaycan Ordusu onun layiqli davamçısı Prezidentimiz, Ali Baş Komandanımız İlham Əliyevin sayəsində daha da inkişaf edir. Müdafiə naziri haqlı olaraq dedi ki, bizim ordu ona görə güclüdür ki, cənab Prezidentimiz orduya xüsusi diqqət ayırır.

Aprel döyüşləri onu göstərdi ki, xalq Prezidentinin, Ali Baş Komandanının ətrafında sıx birləşib. Müharibə gedən ölkədə söz bir olmalıdır. Söz yalnız Vətən sözü olmalıdır. Aprel döyüşləri tarixi bir mərhələdir. Ulu Öndərimiz deyirdi ki, Azərbaycan dünyaya günəş tək doğacaq. Bəli, bu gün bizim güclü Prezidentimiz, Ali Baş Komandanımız və güclü ordumuz var. Aprel döyüşləri bunu dünyaya qarşısında bir daha təsdiq elədi.

- Qarabağ mövzusu şair və yazıçılarımızın yaradıcılığında nə dərəcədə yer tutub?

Azərbaycanın şair və yazıçıları heç vaxt Qarabağ mövzusunda kənarda qalmayıb. Xəlil Rzanın, Qaçay Köçərli-nin, Famil Mehdi-nin övladları Qarabağ döyüşlərində şəhid oldular. Qarabağ dərdi bizim də içimizdədir. Bu mövzuda yazılan əsərləri sadəcə sistemləşdirmək lazımdır. Bəlkə də onlar ayrıca çap olunmalıdır. Mənim yaradıcılığım gəldikdə isə bu mövzuda çoxlu şeirlərim, poemalarım, silsilə əsərlərim və bayatılarım var. Yeddi cildliyimdə hamısı çap olunub. "Qarabağdan gələn var" poemam elə bu müharibənin ağır acısını özündə əks etdirir.

- Nəriman müəllim, söhbətimizin sonunda ənənəvi bir sual: ordumuzun əsgər və zabitlərinə arzularınız...

Tanrı onları qorusun. Tezliklə Böyük Qələbənin sevincini yaşayacağıq. Xankəndidə, Şuşada yenə də şeir məclisləri qurulacaq, qələbə ruhlu şeirlərimiz orada səslənəcək.

- Maraqlı və səməmi söhbətinizə görə çox sağ olun.

Müsahibəni apardı:
Lalə HÜSEYNOVA,
"Azərbaycan Ordusu"